

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ТА ФОРМИ СКЛАДАННЯ БАЛАНСІВ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ ПРОДОВОЛЬСТВА

Розкрита суть методики і форми складання балансів попиту і пропозиції продовольства. Удосконалені методика і форма складання балансів попиту і пропозиції продовольства

Постановка проблеми. Кризові явища в економіці, низька купівельна спроможність населення, зменшення обсягів споживання продовольчих товарів та суттєве скорочення їх реалізації зумовлюють необхідність дослідження формування ринку продовольчої продукції. Актуальність цієї проблеми набуває особливого значення в умовах трансформації ринкових відносин між виробниками і споживачами продовольчих товарів, що домінують визначаються споживчими властивостями та ціновими характеристиками продуктів харчування.

Дослідження пропорцій та взаємозв'язків між складовими ринку продовольчої продукції потребує врахування як вітчизняного, так і світового науково-практичного і методологічного досвіду. В сучасних ринкових умовах господарювання при дослідженні економічних явищ, що мають загальнонаціональне значення, важливо синтезувати досвід в єдине ціле. Оскільки в такому разі досягатиметься максимально важливий суспільно-економічний ефект.

Стан вивчення проблеми. Проблеми формування попиту і пропозиції на продовольчому ринку висвітлені в працях Власова В.І. [1], Бондаренко В.М. [2], Котляренко В.О. [3]. Разом з тим, результати їх досліджень акцентовані на організаційних та інтернаціональних аспектах розвитку продовольчого ринку. Не достатньо дослідженими залишаються методичні та методологічні аспекти.

Метою дослідження є висвітлення суті методики та форми складання балансів попиту і пропозиції продовольства та обґрунтування подальшого їх розвитку. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити наступні завдання:

- вивчити методику і форму складання балансів попиту і пропозиції продовольства;
- удосконалити методику і форму складання балансів попиту і пропозиції продовольства.

Виклад основного матеріалу. Вступ України до Світової організації торгівлі вимагає перегляду національних методик дослідження масових суспільних явищ та поступової їх трансформації до вимог СОТ. Проте перекладання методики дослідження економічних процесів однієї країни на іншу не завжди призводить до позитивних результатів. Тому перспективи функціонування ринку продовольства України доцільно розглядати як з точки зору діючих методик, так і з точки зору їх трансформування з врахуванням особливостей СОТ.

В науковій літературі проблемі трансформації методик не приділяється достатня увага. Найбільш важливою з точки зору продовольчої стабільності, як основи конструктивного розвитку вітчизняного продовольчого підкомплексу, є методика складання балансів попиту і пропозиції сільськогосподарської продукції та продовольства. Тому на ній варто зупинитися більш детально.

Головне призначення методики складання балансів попиту і пропозиції полягає в розробці балансів пропозиції і попиту продовольчої продукції та аналізі ситуації на відповідних ринках, у тому числі в короткостроковій перспективі. Методикою передбачено, що при складанні фактичних балансів попиту та пропозиції використовуються дані обстежень, відомча та адміністративна інформація, показники статистичної звітності, а при складанні прогнозних балансів також використовуються методи аналізу та експертних оцінок.

При розрахунку балансів попиту і пропозиції враховуються такі основні складові елементи: зміна запасів (різниця між наявними обсягами продукції в усіх видах підприємств та у господарствах населення на початок та кінець періоду), власне виробництво (обсяг виробленої продукції за певний період), імпорт (ввезення продукції із зарубіжних країн або регіонів України), внутрішнє споживання (обсяги споживання продукції населенням на харчові цілі у переробленому та не переробленому вигляді, а також необхідні ресурси для забезпечення потреб внутрішнього ринку), експорт (вивезення продукції до зарубіжних країн або регіонів України).

Враховуючи набуття Україною членства у СОТ дана методика потребує змін. Адже методика передбачає складання балансу продовольчої продукції з врахуванням національних стандартів якості. Національні стандарти якості на даному етапі економічного розвитку України суттєво відрізняються від стандартів якості СОТ. Україна прийняла правила торгівлі цієї організації. Відповідно до них на території

країни (повноправного члена СОТ) дозволяється реалізація продукції, що відповідає вимогам цієї організації. Виробництво продукції, яка не відповідає стандартам СОТ, згортається відповідно до механізму дії механізмів попиту і пропозиції та конкуренції.

Стійкий розвиток національного ринку продовольчої продукції на перспективу можливий лише у випадку досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на продовольчу продукцію вітчизняного виробництва, що відповідає стандартам якості СОТ. У зв'язку з цим виникає необхідність трансформування методики складання балансів попиту і пропозиції продовольчої продукції. Основним принципом такої трансформації має стати введення до методики складання балансів попиту і пропозиції продовольчої продукції коефіцієнту балансування (рис. 1).

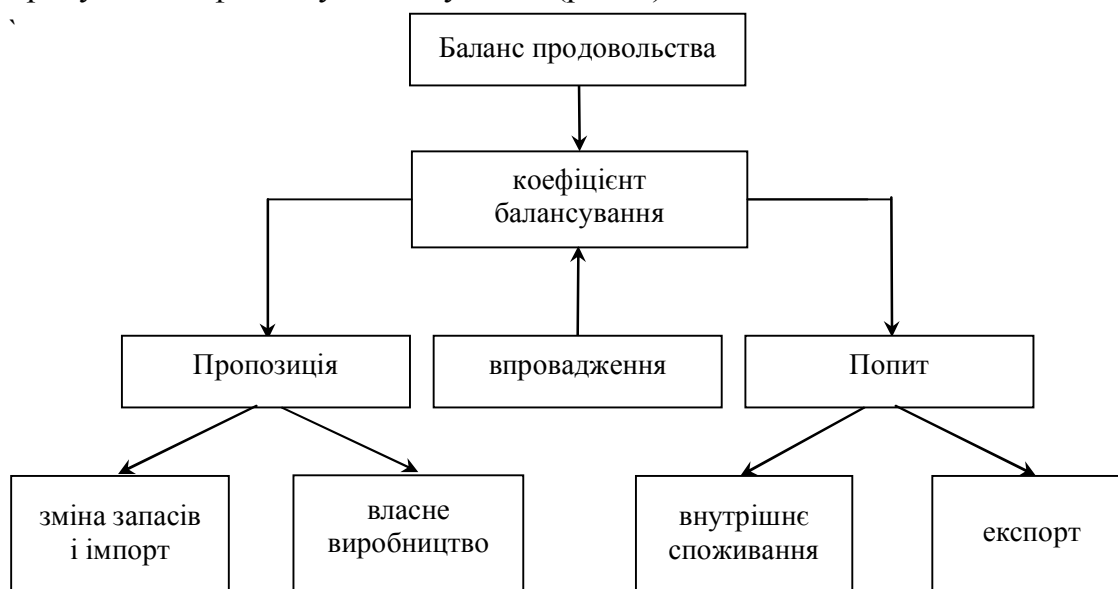

Рис. 1. Удосконалення методики складання балансів попиту і пропозиції продовольства

Даний коефіцієнт слід розраховувати як відношення обсягу продукції, що відповідає національним стандартам до обсягу продукції виробленої у відповідності до параметрів СОТ.

На даний час, обсяг продукції виробленої у відповідності до параметрів СОТ не відображається у звітності. У зв'язку з цим, доцільно ввести до відповідних форм статистичної звітності окремі рядки або графи в яких були б відображені такі обсяги продукції. Такий підхід суттєво змінює принципи формування статистичної звітності, а тому потребує фінансових, економічних, правових та інших засобів реалізації. До моменту відображення у звітності обсягів продукції, що відповідає вимогам СОТ,

доцільно при розрахунку коефіцієнту балансування використовувати методи експертних оцінок, вибіркової та ін. Практичне використання такого коефіцієнту буде виправдане до моменту введення у статистичну звітність як господарств населення, так і сільськогосподарських підприємств, граф з обсягом виробництва або реалізації продукції за стандартами якості СОТ. Проте слід зазначити, що коефіцієнт балансування втратить свій зміст лише у випадку, коли статистичне спостереження на рівні регіону або країни буде носити характер суцільного спостереження, тобто баланс попиту і пропозиції на продовольчу продукцію буде складатися за новою формою (табл. 1).

Таблиця 1. Нова форма балансу попиту і пропозиції продовольчої продукції

№ п/п	Показник	Період	Обсяг продукції за національними стандартами якості	Обсяг продукції за стандартами якості СОТ
I	Попит на продукцію – всього			
1.1.	Внутрішнє споживання – всього			
1.1.1.	Фонд споживання населенням			
1.1.2.	Інше споживання			
1.1.2.1.	Витрати на посів (посадку)			
1.1.2.2.	Витрати на корми			
1.1.2.3.	Витрати на нехарчові цілі			
1.1.2.4.	Втрати			
1.1.2.n.	тощо			
1.2.	Експорт (вивезення) – всього			
1.2.1.	Зарубіжних країн			
1.2.2.	Інших регіонів України			
II	Пропозиції продукції – всього			
2.1.	Зміна запасів			
2.1.1.	Підприємства			
2.1.2.	Господарства населення			
2.2.	Власне виробництво – всього			
2.2.1.	Підприємствами всіх видів			
2.2.2.	Господарствами населення			
2.3.	Імпорт (ввезення) – всього			
2.3.1.	Зарубіжних країн			
2.3.2.	Інших регіонів України			
A	Залишок на початок періоду – всього			
a. 1	в т. ч. підприємства			
a. 2	господарства населення			
B	Залишок на кінець періоду – всього			
b. 1	в т. ч. підприємства			
b. 2	господарства населення			

Розрахунок коефіцієнта балансування в розрізі складових частин попиту або пропозиції доцільно здійснювати шляхом визначення співвідношення сум відповідних абсолютних величин структурних

елементів складових частин попиту або пропозиції. З врахуванням цього коефіцієнта принципова схема складання як фактичних, так і прогнозних балансів буде мати вигляд:

I. Обсяг продукції за національними стандартами якості:

- 1) попит = пропозиції;
- 2) пропозиція = зміна запасів + власне виробництво + імпорт;
- 3) попит = внутрішнє споживання + експорт.

II. Обсяг продукції за стандартами якості СОТ:

- 1) попит = пропозиції × коефіцієнт балансування;
- 2) пропозиція = зміна запасів × коефіцієнт балансування₁ + власне виробництво × коефіцієнт балансування₂ + імпорт × коефіцієнт балансування₃;
- 3) попит = внутрішнє споживання × коефіцієнт балансування₄ + експорт × коефіцієнт балансування₅.

Практична цінність цієї форми полягає у комплексному підході до оцінки продовольчого потенціалу регіону або країни в цілому. Крім того, дана форма дозволяє проаналізувати експортні можливості регіону; більш ґрунтовно підійти до розробки основних напрямів регіональної політики; системно підійти до розробки державних програм і концепцій розвитку галузей продовольчого підкомплексу та вдосконалення систем управління продовольчим підкомплексом; ефективно координувати діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань організації та державного регулювання ринку продовольчої продукції; комплексно підійти до розробки заходів щодо фінансово-кредитного забезпечення діяльності ринку продовольчої продукції; забезпечити адекватну підтримку та захист вітчизняного виробника; оцінювати та запобігати заподіянню шкоди галузям продовольчого підкомплексу; обґрунтувати пропозиції щодо залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у галузі продовольчого підкомплексу; багатовекторно підійти до розробки основних напрямів реформування економічних, соціальних та правових відносин у сфері продовольчого підкомплексу, структурної перебудови галузей продовольчого підкомплексу, створення сприятливих умов для розширеного відтворення в цих галузях.

Висновки. Стійкий розвиток національного ринку продовольчої продукції на перспективу можливий лише у випадку досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на продовольчу продукцію вітчизняного виробництва, що відповідає стандартам якості СОТ. У зв'язку з цим

виникає необхідність трансформування методики складання балансів попиту і пропозиції продовольчої продукції. Основним принципом такої трансформації має стати введення до методики складання балансів попиту і пропозиції продовольчої продукції коефіцієнту балансування. Даний коефіцієнт слід розраховувати як відношення обсягу продукції, що відповідає національним стандартам до обсягу продукції виробленої у відповідності до параметрів СОТ. До моменту відображення у звітності обсягів продукції, що відповідає вимогам СОТ, доцільно при розрахунку коефіцієнту балансування використовувати методи експертних оцінок, вибіркової та ін.

Перспективи подальших досліджень: дослідження методологічних аспектів формування пропорцій у продовольчому підкомплексі, оцінка ефективності інвестиційних ресурсів у розвитку ринку продовольства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Власов В.І.* Глобалізація і глобальна продовольча проблем // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 15–22.
2. *Бондаренко В.М.* Просторова організація продовольчого ринку в регіонах АПК // Зб. наук. пр. Вінницького державного аграрного університету. – Вінниця: ВДАУ. – 2003. – Вип. 14. – С. 222-226.
3. *Котляренко В.О.* Глобальні трансформаційні процеси в харчовій промисловості (теоретичний аспект) // Економіка та підприємництво. Зб. наук. пр. мол. вчен. та аспір. Вип. 11 / Відп. ред. С. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2003. – с. 129-141.